

«اثرات تک فرزندی در خانواده»

درباره تک فرزندی دو باور وجود دارد. باور نخست اینکه چند فرزندی بسیار دشوارتر از تک فرزندی است. حال آنکه تک فرزندی مشکل تر است چون والدین فقط یک فرصت تکرار نشدنی برای تربیت فرزند خود

دارند و باور دوم اینکه تک فرزندی بسیار ساده تر از چندفرزندی است. به دلیل کمتر بودن هزینه ها، نبود اختلاف بین خواهر و برادرها و... حال آن که تک فرزندی مشکلات روانی خاص خود را پدید می آورد. به هر حال تک فرزندی شمشیری دو لبه است که نقاط ضعف و قوت گوناگون دارد.

- جامعه تک فرزندها

بسیاری از تک فرزندها نمی توانند ناامیدی ها و فشارهای روانی را تحمل کنند. چنانچه توهینی به آنها شود، بی آنکه قصد و غرضی در کار باشد، این توهین را رفتاری عمدی و به پشتوانه نیتی خاص تفسیر می کنند. چنانچه از مساله ای رنجیده خاطر شوند، این حالت را تا مدت های مدید در درون خود زنده نگاه می دارند. آنها فقط به برقراری روابطی علاقه مندند که دربرگیرنده منافع آنان باشد و احساسات شان را نیز جریحه دار نکند. آنها ممکن است ناراحتی های خود را برای دیگران بیان نکنند و فردی درون گرا شوند. در ضمن، در هنگام طلاق و جدایی والدین، تک فرزندان، بیشتر تحت تاثیر مشکلات روانی قرار می گیرند. کودک تک فرزند در خانواده ای رشد می کند که افراد بالغ در آن حضور دارند و کودک دیگری نیست که بتواند با او ارتباط برقرار کند. هر دوی این عوامل، نقشی مهم در پرورش کودکان تک فرزند دارند. کودک تک فرزند به طور کامل مورد توجه و علاقه والدین است. این عامل سبب می شود کودک احساس کند شخصی مهم است. مزایای بزرگ شدن در خانواده های تک فرزند چنان است که کودک می گوید من دوست دارم تنها فرزند خانواده باشم. هیچ رقیبی نداشته باشم و کسی حسادت مرا تحریک نکند. نیاز نباشد با کسی دعوا کنم تا بتوانم وسیله ای را که دوست دارم، تصاحب کنم. کودکانی که در خانواده تک فرزند زندگی می کنند، احساس امنیت و اعتماد به نفس زیادی دارند.

عامل دیگری که در زندگی کودک مؤثر است، حضور در خانواده ای است که فقط شامل افراد بالغ است. این کودکان پیش از زمان معمول، سخن گفتن را آغاز می کنند و روحیه اجتماعی نیرومندتری دارند. آنان از

والدین خود تقلید و همچون بزرگسالان رفتار می کنند، به گونه ای که تحسین و تعجب دیگران را برمی انگیزند. کودکان خانواده های تک فرزند معمولاً بلوغ زودرس دارند. بلوغ اجتماعی این کودکان نیز ممکن است به حال آنان مفید باشد. آنها زودتر از دیگر کودکان با مسایلی مواجه می شوند که برخورد با آنها در سنین بالاتر ناگزیر است. مسایل و

دیدگاه های خود را به راحتی بیان می کنند و قادرند به والدین خود کمک کنند. آنها زودتر از دیگر کودکان به فعالیت اقتصادی مشغول می شوند و از کار کردن خجالت نمی کشند. این کودکان با آمادگی و تجربه زیاد به سن بلوغ پا می گذارند.

- معایب تک فرزند بودن

یکی از معایب تک فرزند بودن، تأثیر آن بر مراحل رشد کودک است. این کودکان کسی را ندارند تا با او رقابت یا بازی و دعوا کنند. آنها دوست و همدمی در منزل ندارند بنابراین برخی از احساسات را تجربه نمی کنند و فرصتی برای کنترل و مدیریت آنها نخواهند داشت. اگر والدین، مراقبتی افراطی از تک فرزند خود به عمل آورند و او را به فردی ضعیف و کم تحمل تبدیل کنند، فرزندشان از دیگران نیز انتظار خواهد داشت با او چنین رفتاری داشته باشند که این موضوع ناتوانی او را شدت خواهد بخشید. اگر والدین اجازه ندهند فرزندشان با احساسات سخت و ناراحت کننده رو به رو شود یا امکان آشکار کردن این نوع احساسات را برای او فراهم نکنند، تحمل وی را برابر این نوع احساسات ضعیف خواهند کرد.

تمایل والدین به حمایت از تنها فرزندشان، مانع از آن می شود که فرزندشان عواقب اشتباهات خود را بیازماید و مسوولیت عمل خود را بپذیرد. آنها هیچ گاه در مقام انتقاد از فرزندشان بر نمی آیند، با او مخالفت

نمی کنند و همواره تسلیم خواسته های او می شوند تا از این طریق مانع ناراحت شدن او شوند. این والدین می گویند فرزندمان هم مثل ما دوست ندارد ناراحت شود بنابراین با هم معامله می کنیم تا هیچ یک از ما آزار نبیند. حمایت بیش از حد این والدین، فرزند را با روحیه حساس و ضعیف تربیت می کند. هرچه حمایت آنها از تنها فرزندشان بیشتر شود، قدرت و تحمل وی در رویارویی با مشکلات کاهش می یابد و از این رو بسیار شکننده و آسیب پذیر می شود. در چنین روابط حساس و پر اضطرابی است که تک فرزند از آزمودن احساساتی که در روابط بین خواهر و برادر شکل می گیرد، محروم می ماند. در خانواده های تک فرزند، والدین و فرزندان هر دو احساس می کنند نیاز شدیدی به یکدیگر دارند. پس ناگزیر به مراعات یکدیگر هستند.

متأسفانه ساختار اجتماعی و فرهنگی خانواده ها در عصر حاضر به گونه ای است که آمادگی لازم در کودکان برای برقراری ارتباط با محیط هایی خارج از منزل به وجود نمی آید و کودکان با اکثر محیط های اجتماعی بیگانه و ناآشنا بوده و در برقراری ارتباط جدید احساس ضعف می کنند. این مساله می تواند مشکلاتی مانند استرس و نگرانی در کودک، امتناع از رفتن به مدرسه و یا فرار از مدرسه و نیز مجبور کردن والدین برای ماندن در کنار او و در محیط مدرسه را در پی داشته باشد.

- تک فرزندی، مزایا و معایب

■ مزایا

هزینه کمتر برای خانواده، کنترل راحت تر تک فرزند، صمیمیت عمیق والدین با تک فرزند، آرامش خانه (فرزند دیگری نیست تا با ناسازگاری آنان آرامش خانه از بین برود)، احساس امنیت و اعتماد به نفس بیشتر با تک فرزند به جهت رسیدگی بیشتر به او.

■ معایب

وابستگی شدید والدین به تک فرزند (این وابستگی سبب اضطراب تک فرزند می شود و همیشه نگران است که اگر صدمه ای به او برسد، والدین دچار لطمه روحی شدید خواهند شد)، حساسیت فراوان والدین درباره رفتار و گفتار تک فرزند که او را به رفتار و گفتاری نامطلوب می کشد و لوس می شود، مراقبت بیش از حد

والدین که استقلال تک فرزند را به خطر می اندازد، وابستگی شدید تک فرزند به والدین که مانع دوست یابی او در ارتباط با همسالان می شود، تأثیر منفی بر رشد تک فرزند به جهت نبودن رقابت بازی یا درگیری با برادر یا خواهر، تسلیم پذیری والدین و عدم مخالفت با تک فرزند که سبب شکنندگی و آسیب پذیری در آینده می شود و نمی تواند ناامیدی ها و فشارهای روحی را تحمل کند، برخورد بزرگانه با کودک (این کار سبب می شود جلوی بچگی کردن او گرفته شود)، ارتباط کمتر با همسالان، به جهت نبودن برادر و خواهری در منزل از ایجاد ارتباط با همسالان خجالت می کشد.

دکتر نسرین امیری فوق تخصص روانپزشکی کودک و نوجوان

روزنامه سلامت www.salamat.ir